

Спеціалізованій вченій раді ДФ 05.854.003
Вінницького національного аграрного університету

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Ярославського Анатолія Олександровича
на тему: «Формування механізму управління економічною безпекою
підприємств», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора
філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – економіка.

Детальне вивчення дисертаційної роботи та наукових праць Ярославського Анатолія Олександровича дозволило представити ґрунтовну характеристику основних результатів дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дисертаційної роботи. У сучасних умовах нестабільного бізнес-середовища успішний розвиток та функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності значною мірою залежать від якісної та ґрунтовної системи його економічної безпеки. Це зумовлено існуванням невизначеності та мінливості зовнішнього середовища, конкурентної боротьби, кон'юнктурних коливань економіки, необхідністю подолання наслідків світової фінансової кризи. Як відомо, у практиці ведення бізнесу вітчизняних підприємств заходи економічної безпеки у переважній більшості проводяться несистематично, що зумовлено складністю можливостей зміцнення економічної безпеки підприємств з огляду на значну кількість різноманітних загроз зовнішнього і внутрішнього походження. За таких тенденцій вирішального значення набуває формування механізму управління економічною безпекою підприємства як умови його стійкого функціонування та стабільного розвитку.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.
Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідних тем: «Організація обліку та контролю нерухомого майна у сільськогосподарських формуваннях» (номер державної реєстрації 0115U001345, термін виконання 2019–2023 рр.), де автором визначено основні загрози та ризики у діяльності підприємств; удосконалено методичні підходи до аналізу економічної безпеки підприємств, а також «Інформаційні ресурси формування механізму економічної безпеки підприємства для цілей управління в конкурентному середовищі» (номер державної реєстрації 0115U001345, термін виконання 2019–2023 рр.), де автором сформовано методичні підходи до формування моделі механізму управління економічною безпекою зернопереробних підприємств.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, достовірні та мають зв'язок із результатами дослідження, базуються на застосуванні сучасних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: системного аналізу та синтезу – для з'ясування сутності понять «економічна безпека підприємства», «небезпека», «загроза», «механізм управління економічною безпекою підприємства»; експертних оцінок – для формування системи показників оцінки економічної безпеки підприємства; методи систематизації та порівняння – для упорядкування та узагальнення понятійного апарату економічної безпеки підприємства, підходів до її оцінки та аналізу діяльності зернопереробних підприємств Вінницької області; графічні методи – для побудови рисунків і таблиць з метою візуалізації результатів дослідження; економіко-статистичні методи – для виявлення тенденцій фінансового стану та стану економічної безпеки зернопереробних підприємств Вінницької області; системного підходу – для розробки можливих варіантів управлінських рішень і стратегій управління економічною безпекою підприємств; методи моделювання – для розробки авторської моделі механізму управління економічною безпекою підприємства; логічного узагальнення – для теоретичного узагальнення і висновків за результатами проведеного дослідження.

У цілому структура та зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертантом дослідження. Робота насычена необхідним статистичним матеріалом. Висновки, наведені в дисертації, відображають сутність досліджуваної проблеми та логічно побудовані.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна одержаних результатів полягає в системному вирішенні важливої наукової проблеми – розвитку теоретико-методичних основ та обґрунтуванні науково-прикладних рекомендацій щодо побудови і реалізації моделі механізму управління економічною безпекою на основі визначення комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Найбільш вагомими елементами наукової новизни дисертаційної роботи виступають:

Удосконалено:

- функціональну структуру економічної безпеки підприємства, що дозволить створити грунтовний базис для проведення комплексної оцінки економічної безпеки та сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень, націлених на підвищення її рівня;
- теоретичні та методичні положення визначення сутності механізму управління економічною безпекою підприємств, що відрізняється концептуальним підходом до оцінювання рівня економічної безпеки, включає організаційну, мотиваційну, функціональну та моніторингову складові та дозволяє всебічно розкрити структурні елементи управління економічною безпекою підприємства;
- науково-методичний інструментарій до оцінки рівня економічної

безпеки підприємства, який дозволяє оцінити стан і рівень економічної безпеки загалом, та за її функціональними складовими.

– видові характеристики та порядок формування і реалізації стратегії управління економічною безпекою підприємства, що сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки в цілому та її окремих функціональних складових, зокрема, а також дозволить підприємству ефективно розвиватися в умовах невизначеності та ризиків;

– структурна модель механізму управління економічною безпекою підприємства, що дозволить застосувати комплексний підхід до управління економічною безпекою підприємства.

Дістали подальшого розвитку сутнісне наповнення поняття «економічна безпека підприємства».

Дисертантом доопрацьовано систематизацію факторів, які впливають на процес управління економічною безпекою, що сприятиме отриманню синергічного ефекту та розвитку адаптивних механізмів, а також дозволить підприємству уникати, нівелювати або мінімізувати значні ризики, підвищити результативність прийняття управлінських рішень, орієнтованих на забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства.

Значення одержаних результатів для науки і практики полягає в тому, що запропоновані автором основні рекомендації та пропозиції щодо комплексної оцінки економічної безпеки підприємств, яка включає оцінку фінансово-господарського стану підприємства, рівня безпеки функціональних складових економічної безпеки, сприятимуть підвищенню ефективності управління підприємством в цілому.

Викладені у дисертації розробки пройшли апробацію, запроваджені у виробництво та використовуються на: ТОВ «АДМ Вапнярський елеватор», ТОВ «Жмеринський елеватор», ПАТ «Хмільницький елеватор».

Підтвердженням наукової та практичної цінності отриманих результатів є використання основних методичних розробок та практичних рекомендацій у діяльності Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької облдержадміністрації та освітньому процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні курсів «Аналіз господарської діяльності», «Економіка і підприємництво», «Менеджмент», «Економіка галузей АПК», «Економіка підприємств».

Оцінка змісту та завершеності дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Ярославського Анатолія Олександровича за своїм змістом, рівнем наукової новизни, систематизацією матеріалу, висновками та пропозиціями являє собою завершене та самостійно виконане наукове дослідження. Дисертація на тему «Формування механізму управління економічною безпекою підприємств» виконана в межах визначеної теми, мети, завдань, а отримані результати науково обґрунтовані, прикладні результати щодо вирішення важливого науково-практичного завдання із вдосконалення механізму

управління економічною безпекою підприємств вносить вагомий вклад у розвиток економіки.

За своєю структурою наукова робота відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, вона складається зі вступу, 3 розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел.

Дисертаційна робота характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

У першому розділі дисертаційного дослідження «Теоретичні основи управління економічною безпекою підприємства» (с. 18-69) автором проведено аналіз наукової літератури стосовно проблем забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємництва та визначено, що економічна безпека є взаємозалежною системою її різних рівнів: міжнародного, національного, регіонального, мікро- та базового рівнів.

Вивчення поглядів науковців дозволило систематизувати їхні думки щодо сутності кожної складової економічної безпеки. Також, у роботі запропоновано розглядати економічну безпеку зернопереробних підприємств як систему, що складається з фінансової, географічної, матеріально-технічної, кадрової, політико-правової, логістичної та енергетичної функціональних складових.

Автором проаналізовано погляди науковців на зміст та особливості сучасних механізмів економічної безпеки підприємств, представлено формалізацію дефініції «організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства» та сформовано системоутворюючі домінанти механізму управління економічною безпекою підприємств. Запропоновано виокремлювати наступні складові механізму управління економічною безпекою підприємства, а саме: організаційну, економічну, моніторингову, мотиваційну та функціональну.

У другому розділі «Науково-методичні підходи до оцінки економічної безпеки підприємств» (с. 83-131) на основі вивчення фахової економічної літератури визначено, що до факторів впливу на економічну безпеку за ознаками можна віднести фактори за властивістю об'єктів, що вивчаються (кількісні, структурні, якісні), а за сферою виникнення виокремлено морально-психологічні та інформаційні фактори. Автором доведено, що до факторів, які вливають на формування економічної безпеки на макроекономічному рівні можна віднести світові економічні кризи, тоді як на мікроекономічному рівні – вплив такого фактору як задоволення мотиваційною складовою та соціальним захистом працівників. У результаті проведеного аналізу існуючих методів та моделей оцінки економічної безпеки підприємства, виділено основні переваги та недоліки кожного методу та встановлено, що жоден із методів аналізу та оцінки економічної безпеки не може претендувати на однозначне визнання як найбільш ефективного та раціонального методу оцінки економічної безпеки підприємства. В роботі виділено три рівні дії системи економічної безпеки: рівень виживання підприємства; рівень ефективності, який передбачає наявність економічного потенціалу та

ефективне його використання; рівень конкурентного розвитку, який включає оцінку можливостей забезпечення розвитку підприємства.

У третьому розділі «Вдосконалення механізму управління економічною безпекою підприємств» (с. 140-197) дисертантом проведено аналіз рівня економічної безпеки зернопереробних підприємств Вінницької області, який дозволив встановити, що завдяки інтегральному оцінюванню рівня економічної безпеки зернопереробного підприємства можна проаналізувати ефективність його діяльності, виявити проблемні ділянки та деструктивні зміни компонент економічної безпеки, попередити можливі загрози для функціонування підприємства. Запропоновано концептуальну схему розробки та реалізації стратегії управління економічною безпекою підприємства, відмінністю якої є її комплексність та завершеність, оскільки вона включає формування портфеля стратегій управління економічною безпекою підприємства, враховуючи виокремлені складові управління економічною безпекою зернопереробних підприємств.

Запропонований механізм управління економічною безпекою підприємства дозволяє забезпечити сталий розвиток, збереження і примноження матеріальних цінностей підприємства, високий рівень конкурентоспроможності продукції; використання інноваційних технологій у виробничій діяльності; недоторканість комерційної інформації і всіх ресурсів та своєчасне попередження кризових ситуацій і нейтралізацію негативних чинників, що впливають на діяльність підприємства.

Повнота викладених положень дисертації у опублікованих працях.
Основні положення і результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 11 наукових працях, з яких: 3 статті у фахових наукових виданнях, 1 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях і виданнях, віднесені до міжнародних наукометричних баз даних, та 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Основні наукові положення, методологічні розробки та результати, одержані у процесі дослідження, доповідалися, обговорювалися й отримали позитивну оцінку на Всеукраїнських та Міжнародних семінарах і конференціях. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає чинним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.
Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Ярославського А.О., яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити окремі побажання та зауваження, які відносяться до дискусійних питань:

1. За нашими переконаннями у дисертації доцільно було б чіткіше окреслити цілі та завдання системи управління економічною безпекою підприємства (с. 53).
2. Автору потрібно було більше уваги приділити механізму державного регулювання ринку зерна та зернопереробної галузі, які чинять суттєвий вплив

на діяльність зернопереробних підприємств і тим самим безпосередньо впливають на рівень їх економічної безпеки.

3. У підрозділі 2.2 автором проведено узагальнення факторів впливу на формування, рівень та стан економічної безпеки, при цьому недостатньо розглянуто найбільш небезпечні фактори та не запропонована базова система заходів щодо їх своєчасного виявлення, попередження або послаблення.

4. У З розділі варто було детальніше розглянути інструменти механізму управління економічною безпекою підприємства.

5. Вважаємо слушним у п. 3.3. подати найбільш загальні прогнози економічної безпеки при умові застосування запропонованого організаційно-економічного механізму.

Загалом, відмічені недоліки не знижують загальну цінність одержаних наукових результатів.

Загальні висновки. Дисертаційна робота Ярославського Анатолія Олександровича на тему: «Формування механізму управління економічною безпекою підприємств», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка, є самостійною, завершеною науковою роботою, в якій викладено авторський підхід щодо інструментарію управління економічною безпекою підприємств.

Загалом за своїм змістом, актуальністю, достовірністю одержаних результатів, важливістю для науки і практики, науковою новизною дисертація відповідає паспорту спеціальності 051 – економіка та п. 9, 10, 11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор Ярославський Анатолій Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів та економіки
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Ольга СОСНОВСЬКА

«Підпис Сосновської О.О. засвідчує»

Учений секретар
Київського університету
Імені Бориса Грінченка
к.філол.наук, доцент кафедри
світової літератури

Людмила АНІСІМОВА